

Svetlana Jovičić

LUBARDA, 1907 – 2007, Između slike prirode i prirode slike
Muzej istorije Jugoslavije, 15. 03 – 26. 04. 2008.

Ja sam ja i svet slikam po svojoj volji”, Petar Lubarda

U organizaciji Muzeja savremene umetnosti iz Beograda i Narodnog muzeja Crne Gore na velikoj površini od 2000m² Muzeja istorije Jugoslavije postavljeno je preko 170 slika iz svih perioda Lubardinog stvaralaštva preuzetih iz kolekcija Narodnog muzeja iz Beograda, Muzeja savremene umetnosti, Narodnog muzeja C. Gore, Galerije Matice Srpske, Galerije Pavle Beljanski i mnogih privatnih kolekcija. Petar Čuković, autor obimnog i analitičkog teksta kataloga kao i same izložbene koncepcije, opredelio se da celokupni Lubardin opus obradi kroz 11 različitih celina, obezbeđujući za njih isto toliko prostornih podela, “soba”. Imenujući svaku fazu po njenim glavnim karakteristikama, Čuković poetski “podignuto” ali i utemeljeno usložnjava i razlistava izložbu svojom inventivnom kustoskom intervencijom. Ova, manje hronološka a više psihološko-situaciona diferencijacija Lubardinog opusa nosi naslove kao što su Mora, Samoća, Zjap, Plod, Čvor, Krik. Logor, Zločin, Sev, Epilog.

MORA I SAMOĆA

Ovo su slike tamne game mladog Lubarde koji se upravo vratio iz Pariza. Učio je slikarstvo, ne na akademiji već obilazeći galerije i gledajući remek-dela istorizovanih velikana, Ticijana, Rembranta, El Greka, Sezana. Nakon izlaganja u Salonu Nezavisnih i prvih pohvala u pariskim novinama (Le Monde, Nouvelle Litteraire...) on u domovinu stiže sa izvesnom umetničkom reputacijom. Na pejzažima kao što su Rijeka Crnojevića ili Sremski predeo očigledna su turobna i teskobna raspoloženja, dok je u podtekstu anticipirana epsko-dramatična potka budućih radova. Kompozicija Zaklano jagnje iz 1940. iako do sada uglavnom tumačena kao zlokobna najava ratnih dešavanja mogla bi se danas posmatrati sa antropološkog aspekta kao prizor jedne crnogorsko-brdske realije vezane za ishranu tj. predstojeći svečani obed.

ZJAP, ČVOR I KRIK

Na kompozicijama kao što su Fantastični predeo (1951.), Kvgava stijena (1952.) dolazi do zaokreta u tretiraju pejzaža, do promene slikareve vizure. Njegov pogled se penje i uzdiže nad pejzažom. Stepen apstrakcije se povećava, prizor širi a

žarište slike dobija formu zjapa ili zeva koji kao takvi nose ideju sukoba. Isidora Sekulić je krajnje nadahnuto pisala o herojskoj i univerzalističkoj snazi ovih pejzaža – ... Kao da je cela planeta Crna Gora – ili - Lubarda se goni sa prirodom, bukvalno govoreći, ima vlažno, mirno oko visinskih ptica, koje gledaju da bi našle i uzele – Lubarda je uvek “bio gladan” svoga zavičaja i ambijent Crne Gore na njegovim slikama nije samo slikarski motiv već takoreći fizička hrana. Iz te jake spone tla i njegove ličnosti proističe “opipljiva” arhetipska snaga naslikanih krševitih predela. Od 1948. do ‘51. nastaje najveći broj tih krečnobelih praoblika, krupno kadriranih stenskih gromada sublimiranih u “čistu pikturalnu materiju” (Mića Bašičević) i upravo one predstavljaju temelj njegovog radikalnog umetničkog zaokreta. U kvalitetu boje i specifičnim “obrubima” kompozicija čitljiv je, ne direktni ali snažno proživljeni, uticaj vizantijskog freskopisa. (1948. Lubarda obilazi srednjov. manastire Srbije i Makedonije). Po mišljenju Petra Čukovića, najčešće izlagana slika Noć u Crnoj Gori (1951.) simboličnim učvoravanjem linija u samom središtu kao i apstraktno-aluzivnom formom predstavlja sam vrhunac autorovog nemimetičkog transponovanja sveta prirode u autonomni svet slike. Motivima kao što su Guslar, Konji, Kosovski boj, takođe iz prve polovine pedesetih, Lubarda postepeno ulazi u sferu mitopoetske evokacije prošlosti, uslovljene njegovim dubokim uverenjem da se novo društvo mora zasnivati na osećanju “trajnosti jedne kulture”, na prenosu njegovih etničkih potencijala.

SEV I EPILOG

Niz slika među kojima ponajviše Venecija, Jutro (Pogled s Lovćena) i Ukršteni putevi s kraja šeste i početka sedme decenije, nose lazurniji namaz boje, estetsku pitkost i laki automatizam ruke što ih naizgled tj. samo formalno približava tašizmu, lirskoj apstraciji, (enformelu) ali ih po generičkom duhu (postupku građenja slike) suštinski od njih razlikuje.

RAZLIČITI KONTEKSTI SAGLEDAVANJA

Kontekst iz koga su sledila tumačenja Lubardinog dela pokazuju pokušaj direktora Narodnog muzeja sa Cetinja, Petra Čukovića da kroz svoj nov, originalan i nešto “izmešten” pristup prikaže Lubardu kao hijerofanta – ne subjekta, već tumača i odgonetača tajni prirode i sveta a njegovo delo kao jedan ontogenetski, slojeviti razvojni postupak. U katalogu je zastupljeno i drugačije, takođe vredno i neophodno tumačenje prof. Ješe Denegrija koji Lubardino delo sagledava i kroz ideološki kontekst. Nakon kratke posleratne izolacije kada su Lubardu zajedno sa Milom Milunovićem proglasili za “desne formaliste” i kao predavače odstranili sa beogradske likovne akademije, 50ih i 60ih dolazi do približavanja i plodotvornog susreta državne politike i Lubardinog slikarstva. Njegova izložba u Kulturnom centru

Beograda, 1961. zamišljena je kao prateći reprezentativni kulturni događaj povodom Prve konferencije Nesvrstanih zemalja. Kulturne institucije Jugoslavije promovišući tako jednog modernistu zadobijale su, u velikom svetu, liberalnu auru i demokratski legitimitet.

P. Lubarda, *Bitka*

NAGRADE

Svojevrsna podudarnost kulturne politike zemlje sa slikarskim i socijalnim angažmanom Lubarde obezbediće mu status "državnog umetnika" što nipošto neće ugroziti njegov realni umetnički dignitet koji će pored domaćih, potvrditi i mnogobrojne validne međunarodne nagrade: 1937. Grand Prix na Svetskoj izložbi u Parizu, 1939. prva nagrada na Internacio-

nalnoj izložbi u Hagu, 1953. Internacionalna otkupna nagrada na II Bijenalu, Sao Paolo, 1956. Nacionalna nagrada Guggenheim, Njujork, 1973. Herderova nagrada, Beč. ...

NAZIV I KARAKTER POSTAVKE

Lakonskim nazivom ove dugo čekane retrospektivne slika Petra Lubarde "pogođena" je srž dinamičkog likovnog razvoja velikana naše visoke moderne. Ceo predratni period odlikovaće najšire rečeno, slikanje po prirodi, dok će prelomnim, tj. sopstvenim preumljenim slikarskim obrtom fokusiranim u sredinu prošlog veka (izložba u ULUS-u, 1951.), Lubarda uspeti da se otrgne od neposredne uslovljenosti motiva iz prirode, nezanemarujući ga ali transformišući ga u elemenat same slikarske problematike, u likovni zadatak koji mora da rešava u okviru autoriteta neprikosnovene prirode slike.

Ovu cirkularno-ambijentalnu postavku klasičnih slika prate iscrpni tekstovi na zidovima kao putokazi i tumači svake pojedinačne celine. Na velikom plazma ekranu sve vreme se "vrti" arhivski TV materijal vezan za Lubardinu umetnost. Veoma značajno, stručno vođenje kroz postavku takođe je obezbeđeno.

ČITANJA

Mnogi domaći i strani istoričari umetnosti (Protić, Trifunović, Kasu, Rid, ...) kao i pisci, slikari iznosili su svoje analize i viđenja o realno zagonetnoj privlačnosti Lubardinog dela. Njihovi pogledi su utkani u naša dosadašnja, pa i ova, poimanja i obrazlaganja slikarevog rukopisa. Ostaje velika znatiželja kako će na "fenomen Lubarda" reagovati mlađa stručna i ostala zainteresovana publika. Kao i pitanje – Da li postoje i kakvi su potencijalni, savremeni diskurzivni rukavci kojima bi se gabaritna i duboka slikarska misao Petra Lubarde mogla resorbovati?